

Ieva Kaknevičiūtė

Gidė, 29 m.

PRIEŠ IŠVAŽIUOJANT

Jaučiu, kad ši kelionė bus pati prasmingiausia ir sustiprinanti pamoka – istorijos, meilės, tautos, šalies, pasaulio... Jaučiu, kad savo pozityvia energija galime daug daugiau nei kiekvienas įsivaizduojame, daugiau nei kada nors kas nors mumis tikėjo. Jaučiu, kad iškeliauju su pačiu tikriausiu draugu pašonėje, kad grįšime kitokie, bet tokie pat pilni nuoširdumo, energijos ir noro kurti gėrį šalyje, kurią labai mylime.

2018.07.19. PRADŽIA

Kelionės laukimo kulminacija. Pagaliau po tiek daug kalbų, galime priartėti prie darbų. Šiandien ne kartą susikaupė ir nuriedėjo ašaros, bet iš gerumo, gražumo, komandiškumo, svajonės pildymosi jausmo. Kai pernai čia išlydėjau pusbrolių, žinojau, kad viską padarysiu, jog kitamet jis išlydėtų mane, ir esu be galo dėkinga, kad toms prasmingoms svajonėms pildytis padėjo tiek daug žmonių ir gyvenimo įvykių. Esu tiesiog čia, kur ir turėčiau būti, apsupta nuostabių, įkvepiančių žmonių. Nepamačiau toje minioje žmonių, kuriuos labiausiai norėjau pamatyti ir apkabinti, bet dalis manęs žino, kad jie su manimi, kad bus su manimi, ir jie yra mano stiprybės dalis. O kita stiprybė yra čia, su manimi, dalinsimės kartu ir sunkumais, ir džiaugsmiais, ir muzika, ir patirtimis, kurių tikrai gyvenime nepamiršiu. Taip gera, jausmas, lyg keliaučiau su geriausiais draugais.

2018.07.20 KURT IS A PRECIOUS STONE

Pabudome visi neišsimiegoję, bet dienos metu turėjome daug laiko snausti ir vieni kitus geriau pažinti autobuse. Aplankėme Alžyro lagerio memorialą ir muziejų (mintyse vis sukosi Azkabanas). Kurtas – džiovinatas kumelės pieno sūris, kurį akmenėlių pavidalu į lagerį mėtydavo vietiniai gyventojai ir taip padėjo daug moterų ir vaikučių išgyventi. Sunki, slegianti, nenatūrali vieta. Niekaip nesuprantu,

kodėl? Nenoriu suprasti, nesuprasiu, negaliu niekaip įsivaizduoti kaip jautėsi mamos, moterys, vaikai...

Visada mėgau pasivaikščioti po kapines, ta ramybė, mistika, daugybė istorijų, šių dienų, paslapčių, kažkokia taika su šiuo pasauliu mane žavėjo. Šiandien pirmą kartą po kapines vaikščiojome visiškai kitokiu tikslu – surasti lietuvių kapus bendrose kapinėse. Šukavome jas draugiškai ir po vieną, ramybėje ir triukšme, regis sujaukėme tų kapinaičių ramybę, bet su gražiu tikslu – surasti savus... Buvo taip mistiška matyti šalia besiilsinčius įvairių religijų žmones, tokia tautų ir kartų bendrystė, tiek išėjusių nelaiku, ne savo vietoje, neapsuptų savo artimųjų, su neišsipildžiusiomis svajonėmis, nesugrįžusių į gimtinę. Bet ten visi vienodi, visi savi, visi apžėlę piktžolėmis nepelnytai, visi gyvi (tikiuosi) kažkieno atmintyje. Galvoje sukasi filmukas Koko. Jis taip gražiai papasakojo tokią sunkią istoriją, net daugeliui suaugusiųjų riedėjo ašaros. Atminty gyvi mano seneliai, kurie, ačiū Dievuliui, sugrįžo į Lietuvą, sugrįžo į svajonę ir išleido į pasaulį mano šeimą, mane, sukūrė vertybes, sukūrė tradicijas. Esu dalelė jų, ir žinau, kad jie mane ir mus visus saugo. Saugo, kad neiškrisčiau pro atsidariusio autobusiuko duris.

Trumpi dienos prisiminimai:

Viltės gimtadienis;

Dainos. grojant antikvariniu fortepijonu, vienas kito atradimai dvibalsėse dainose;

Šilta.

2018.07.21 NAKTINIS TRAUKINYS

Šviečiuosi patamsiais savo pasiimtomis Kalėdų lemputėmis traukinyje. Laukia labai ilga naktis, keistas jausmas. Esame viduryje plačiausių stepių, viduryje niekur, pilnutėliame traukinyje. Į dykynės vidurį, į radiacijos laukus, į tremties žemę, skundžiamės savo nepatogumais, bet retai prisimenam,

kaip senoliai į Sibirą keliavo, ką jiems teko patirti, kiek valios ir vilties jiems ir šeimos nariams reikėjo, kad tai išgyventų.

Esu išlepusi, ir nuotykiuose jau ieškau išskirtinių potyrių. Šiuos tikrai prisiminsiu visą gyvenimą, nes tai ir prisimeni po viso kelio – sunkumus, o ne lengvą dieną. Žmonės aplink labai geranoriški, žavisi tuo, ką darysime, įspėja dėl karščio ir nusikalstamumo. Tikiu, kad mus saugo daugybė mus lydinių geranoriškų širdžių ir kažkas iš aukščiau.

Mamočkino kapinaitės – kalinių vaikų kapinės – šiandien sukėlė didžiausią sąmyšį širdy. Riedėjo ašaros ne man vienai, kai totaliame šiukšlyne, dykynėje, apleistose pievose išvydome mažą aptvertą teritoriją vaikučiams laidoti. Su mažyčiais žaisliukais ant kapų, su kuriais jie niekada neturėjo progos pažaisti. Neįtikima, žiauru, nežmoniška. Kiek lietuvių talentų, vaikiškų nekaltų širdelių netekome mes? Kiek randų tai paliko visų tautų šeimose? Dabar daug mažiau stebiuosi, kodėl yra piktų žmonių šiame pasaulyje. Jie gyvena su žaizdom, jie gimė su prievartos randais, jie galėjo būti nemylimi. Teisti neturiu jokios teisės, kai nežinau žmonių šeimos istorijos. Tokie potyriai labai skaudina, bet ir gydo – žinau, kad būsiu daug jautresnė kiekvienai žmogaus emocijai.

Išsiskyrėm su Pietų grupe, išsiskyrėm su dainom, išsiskyrėm, kad dar labiau sutvirtėtumėm ir dar daugiau išmoktumėm. Pasiilgsiu. Pasiilgau. Bet tik truputį, turbūt Kalėdų lemputės daro savo jaukų darbą. Trys dienos taip toli, trys dienos taip augant. Grįžusi būsiu stipresnė turėti tai, ko visa širdimi trokštu. O juk ir turiu tiek nežmoniškai DAUG. Stepių vidury, vidury niekur.

2018.07.22 KAPINAIČIŲ DŽIUNGLĖSE

Ruošėmės tris dienas, prakeliavom tūkstančius kilometrų, kad pagaliau pradėtumėm darbus čia, Džezkazgane. Visiškoje kosminėje, blogąja prasme, vietoje. Užteršta, netvarkinga, apleista, negeros auros dykynė mus supanti iš visų pusių ir talžanti negailestingais vėjais bei emocijomis.

Kengyras – lageris, kuriame 1954 m. sukilimo metu daugybė dalyvių (ukrainiečių, latvių, lietuvių ir rusų) buvo nužudyti. Sutvarkėme prof. A. Vyšniūno sukurtą paminklą lietuvių aukoms atminti. Dulkės ir vėjas, dažų kvapas ir tos vietos kraupi atmosfera tiesiogine prasme mums buvo tikras išbandymas. Laikas ten, atrodo, buvo sustojęs, dulkių ir teršalų debesys apsupo iš visų pusių, sukilęs švilpiantis vėjas privertė slėptis duobėje (daugiau mažiau žinome kieno duobėje). Vėliau vietiniai paaiškino, kad vėjas pakilo ir susikaupė debesys, nes vakar dieną Baikonuro kosmodrome turbūt buvo paleista raketa. Niekada gyvenime nebūčiau į šitą kraštą savo noru atvažiavusi ir tai, ką čia patiriam, tikrai yra išskirtina ir nepakartojama. Kazachų laiko suvokimas yra kitoks, kultūra savotiška mūsų akims, nuoširdi, tačiau neatsakinga. Tie kvapai žygyje į Džezkazgano kapines, dulkės, ledai stotelėje ant statybinių blokų, autobusiuko sutranzavimas, ir atkeliavimas į tokį liūdną tikslą. Visa tai įsirėš atminty. Gilus kvėpavimas, sunkūs žingsniai stveriant +35 laipsniams, troškulys ir „ežero vandens“ gurkšnojimas norint nuplauti burnoje susikaupusias dulkes. Tuštuma galvoje, nenoras nieko mąstyti, noras tik kad truputį tavęs pagailėtų, bet tada ir vėl savęs už pakarpos čiupimas, kėlimas ir noras įvykdyti su kaupu tai, dėl ko čia atvažiavome. Kapinių tvarkymas, dažymas, komandinis darbas ir užsidegimas. Viso kūno spalvos, visos dvasios sopolys, kodėl ten žmonės tokie pamiršti, vaikų žūties beprasmybė, buvimas toli nuo namų, tėvynės... Kaip sunkiai vis dar protas išneša, kad tai ne tik praeitis – tai vyksta ir šiandien. Liūdna, bet stipru. Mokausi ramiai suvirškinti visą informaciją, sudėlioti ją į tinkamus stalčiukus, ieškau, kur tai galėčiau panaudoti, pritaikyti, skleisti žinių apie tai. Jau laikiu. Keista nieko nežinoti apie namus. Dabar čia yra mano namai. Tikiuosi miegoti, kaip namuose.

Dienos prisiminimai:

Didžiųjų nesusipratimų žemė;

12 valandų dardėjimas ir neramus miegas plackarte;

Lyg traukinio pervažiuta būčiau;

Kumyso pirkimas vidurnaktį kažkurioje stotelėje;

Viltis, kad vieną dieną tokios vietos gyvenimas ir karma pasikeis.

Trūksta iš skausmo mintis, širdis netiki realybe, pilnas netikrumo pasaulis, staugia vidiniai vilkai, kodėl taip šis pasaulis sutvertas. Kodėl jį sutvėrė tokį piktą vienas kitam. Kodėl mažus pasaulėlius sutrypė didelės geležinės rankos, kodėl neišaušta diena vaikams ir tėvams, kurie tik norėjo laisvės. Meilės. Mintis trūksta. Bet gyventi tik dar labiau norisi taip, kad niekada toks skausmas nebepasikartotų, kad pasaulis tikrėtų, kad širdis tikėtų...

2018.07.23 STATYBOS

Šiandien jaučiuosi lyg pastačiusi namą. O iš tiesų padariau saulę. Toks šviesus jausmas. Medžio darbai, kryždirbystė mane taip pakerėjo. Medituuju ir savo rankomis taip greitai galiu padaryti tokius gražius, prasmingus stebuklus. Laukiu nesulaukiu, kada rytoj pastatysime savo rankomis sukurtą išdailintą, iščiupinėtą, išglostytą, geriausių intencijų pripildytą kryžių Rudniko kapinaitėse. Viduryje niekur, mirusiame mieste, sugriuvusiame, apleistame, dykame purviname, svilinančio karščio krašte. Baugu ten, ir kapinaičių likimas nežinomas, bet kai aplinkui viskas sugriuvę, taip gera prasmingus atminimo ženklus statyti, tvarkyti, ir tas kontrastas, kaip viskas atrodė ten mums atvykus, ir kaip rytoj ten viską paliksime – nerealu. Ką gali dvylika taip užsidegusių širdžių, jaunų labai šaunių žmonių. Esame tokie skirtingi, bet tokie vienodi.

Prieš kameras man sunku šnekėti, čia ne mano stichija, bet dainuoti visada galėjau ir galėsiu, kai esu apsupta tokio jaukumo. „Nežinau kodėl man taip gera“ skamba ir skambės, nes šios penkios dienos jau yra viena įspūdingiausių, įsimintiniausių kelionių. Dar niekad tiek nereflektavau, ką kiekviena diena man reiškia ir kokie jausmai aplanko, bet tikiu – bus labai svarbu tai išlaikyti atmintyje.

Trumpi prisiminimai

Saulutė. Jaukumo kūrimas;

Dainuojam. Kai pavargsiu ant širdies;

Dainuoti pirmą kartą kapinėse;

Autobusiuko kelionė namo, kai visi žinom, kodėl mums taip gera;

Saulės vonios. Nudegimai, bet taip ne be reikalo;

Grikliai šalia kapinaičių.

Kai man sunku, taip stoka minčių! Minčių pasakyti, kas iš tikro ten viduj kunkuliuoja, ar iš tikro kunkuliuoja, ar iš tikro suprantu, koks visos šios patirties ir įvykių mastas, ar suprantu koks negailestingas šitas pasaulis, koks išbarstytas likimas, koks nesuskaičiuojamas nelaimės jausmas... Ar parsivešiu šitą sopulį namo, kokia bus mano rankomis įdėto darbo prasmė, ar sugebėsiu išsakyti, ką visa tai reiškia? Bijau, kad per mažai sergu, kad per mažai trokštu žinoti, bijau, kad per daug save saugau, bijau, kad taip ir gyvensiu ateitimi, tik daug daugiau žinosiu, kokia ji niekada nebegali būti! Tuščia, ir vėl tuščia minčių. Atsibuskit, uždainuokit, turtėkit...

2018.07.24 SAULĖTAS KRYŽIUS

Iškilo. Nušvietė žydrą mus lydincią padangę. Pasididžiavimo jausmas mumis, mūsų komanda, mūsų darbu kartu, kiekviena įkalta vinute, kiekvieno pjūklo, kalto įrėžimu, kiekvienu suneštu akmeniu. Dvi dienos tokių stiprių emocijų prasiveržė iškėlus kryžių ir sugiedojus Lietuvos himną. Visos žinios, surinkta ir papasakota informacija, aplankytos vietos ir jų atmosfera, pagaliau gula į vieną didelį, siaubingą paveikslą, koks beprotiškas buvo daugelio išėjusių likimas. Jų Tėvynę, už kurią kovojo, atvežėme jiems į amžino poilsio vietą ir sudainavome jiems dainų, kurios mums yra laisvė, kurios

jiems būtų laisvė, jei jie ją būtų pamatę, sulaukę. Drąsūs, ryžtingi, pasiaukojantys buvo jie, dabar jau antra, trečia karta gali pagerbti jų nuveiktus darbus. Kaip gražu, kad turiu galimybę būti čia ir dabar, ir ateityje sukurti dar daugiau istorijų, jas perpasakoti, sužinoti dar daugiau likimų. Kai suradome Jono Maurickio, Liudos brolio paminklą Nikolskio (Satpajevo) kapinėse, jai paskambinome. Kaip iš džiaugsmo verkė širdis, kaip gera tokius gerus darbus daryti, ir dabar kaupiasi ašaros pagalvojus, koks šitas pasaulis trapus buvo tiems žmonėms ir kaip svarbu daryti tokius žygius. Niekada nemėgau lankytis kapinėse, nemačiau tame prasmės, nes tikėjau, kad mirusieji yra visur, juos prisiminti nebūtini stabai, antkapiai, kryžiai, bet šiuo metu pergalvoju, performuoju savo mintis, tie rasti lietuvių antkapiai yra toks svarbus momentas, toks išsaugojimas, toks padėkojimas, toks saulės pliūpsnis. O geri darbai mano gyvenime tikrai sugrįžta nuostabiais nutikimais ir žmonėmis, ir meile, todėl duoti man taip neapsakomai gera.

Gerumas. Taip galima vienu žodžiu apibūdinti šią dieną, šią patirtį, ir jei jau būtų laikas važiuoti namo, aš jausčiausi nerealiai pakylėta. Liko dar penkios dienos ir man tikrai norisi padaryti daug daugiau, nes galim, norim, tikim ir matom, kodėl tai yra reikalinga. Tvirta, šypsenu apsupta, dainomis paglostyta, saulės nugairinta, atlapa krūtine. Net nežinau, kas galėtų būti geriau.

Vėl dardame naktiniu traukiniu atgal pas Pietų grupę Karagandoje. Bet grįžtame po trijų dienų kitokie. Geresni, dar labiau susidraugavę, vienas kitą pažinę, suklydę, pasitaisę, užaugę, laisvesni, jau turintys, ką papasakoti vaikams. Matau, kokia skirtinga, vieninga ir užsidegusi komanda esame, ir negaliu patikėti, kad vienas kitą pažįstame vos mėnesį.

Trumpi prisiminimai

Roko gimtadienis traukinyje;

Saulutė. Netobula, bet tobula, žydro dangaus fone, apsupta žmonių, kurie stipriai jaučia vienybę ir šilumą;

Kryžiai. Atmenantys visus, kurių kapų nepavyko surasti, bet pagerbiam juos ir linkime amžinos ramybės;

Rudnikas. Totaliai sugriuvęs vaiduoklių miestas. Neapsakoma patirtis ir aplinka. Lyg po Nepalo žemės drebėjimo, bet ten ne stichija viską griauna, o laikas;

Traukinys. Vėl ilga naktis skambant bėgių muzikai;

Karštis. Ir jis manęs nenugalės.

2018.07.25 SUSITIKIMAS

Trumputėlis mielas pasimatymas su Pietų grupe. Kiek įspūdžių galima perteikti per valandėlę? Labai daug. Atvežėm jiems saulę, naktį pirko kumyso, savo šypsenas, atsivežėm ir atidavėm komandos narį Luką. Tikrai jaučiasi, kad jo trūksta.

Kaip gera buvo vėl pabūti kartu. Tik visi esam truputį kitokie, truputį sumišę, truputį ne viena komanda, bet kaip greitai apkabinimais tai galima pataisyti.

Tikėjimas komandos bendru darbu, toks stiprus visų tikėjimas, idėjos, juokas ir dainos, aidinčios prie laužo. Pagaliau stovyklaujam, visi kartu užsidegam lemputes ant galvos ir lemputes širdyse, dedam daug šilumos į kryžius.

Piešiu saulutę ir dreba rankos, ar tikrai pavyks? Ar atlaikys suskilusios lentutės? Ar tikrai galiu tai padaryti viena? Medituoju, paišau ir pjaunu, o komanda kuria antrąjį mūsų kryželį. Kuria dar vieną labai stiprų istorijos tęsinį. Kaip gerai miegoti ant žemės...

2018.07.26 KARABASAS

Tremtinių paskirstymo centras, šiuo metu – kalėjimas. Šalia jo kapinaitės, kuriose tikrai yra lietuvių, čia anksčiau buvo ir lietuviškas kryželis, tačiau nieko surasti nepavyko. Skubėjome statyti patį

nejaukiausią kryžių, aidint sprogimams iš šalia esančio poligono. Labiausiai sugražinusi į realybę kryžiaus statymo vieta. Kryžius – toks tvirtas, žemaitukas, kuris stovės, atmins, sustiprins. Aplink lakstanti laisvų arkliukų banda truputį ramybės atnešė į tokią neramią žemę.

Ilga naktis statant pagrindinį, didžiausią 4,8 m aukščio kryžių. Daugybė juvelyrinio darbo, daugybė „9 kartus pamatuok ir 10 – pjauk“ situacijų, o tai daryti patamsiais suteikia dar daugiau baimių, dar daugiau vienišumo, dar daugiau vienybės, dar daugiau silpnumo akimirkų, dar daugiau stiprybės. Kaip gražu, kad nė vienas nėjome gulti, kol nepabaigėme kartu pradėto darbo, kaip gražu, kad netyčiomis saulutės spinduliai nutvisko Karaliaus Mindaugo šviesa, kaip gražu, kad poilsio akimirkomis suskambus sutartinei sustodavo laikas, triukšmas ir sunkios mintys ir pasidarydavo taip nepakartojamai pilna, gera būti čia ir dabar. Tikiu – išsaugosim šių akimirkų tyrumą ilgai, tikiu – sugrįšim į šias naktis sunkiais gyvenimo momentais ir supulsuos vėl mūsų širdies stiprybė. Tie momentai buvo patys tikriausi gyvenime – kai savo rankomis iš visų jėgų ir gebėjimo kuriame, statome ir pagaliau suprantam, suvokiam, dėl ko, suprantam, kaip tai yra svarbu atminti.

2018.07.27 GRAND FINALE

Vakare daug sumišusių laimės ašarų nuriedėjo. Pastatėm mūsų didžiausią kryžių. Tiek daug juvelyrinio darbo, tiek daug matyti ir pajauti, man taip patiko. O kai matai saulute papuoštą kryžių, visų komandos narių keliamą į saulėlydžio dangų, visiems politiniams kaliniams, partizanams, apima nuostabus pasididžiavimo ir laimės tai daryti jausmas. Visos nemiegotos naktys buvo to jausmo vertos. Nužvelgiau visą susitikusią komandą, giedančią Lietuvos himną, ir kaupiasi tokios laimės ašaros, pažinti šiuos žmones, kartu kurti, juoktis, jausti jų palaikymą, energiją, meilę. Kad ir kaip būtumėm nusikalę, nevalgę, pavargę, buvome tokia energijos bomba, tokia vienybė. Ir skambančios dainos, giesmės šioje žemėje atgulusiems mūsų laisvės kovotojams, partizanams, turėjo dar labiau palengvinti amžinąjį gyvenimą. Ar jie bent kada pasvajėjo, kad tokie vaikai jiems statys kryžių ir giedos Lietuvos himną laukuose Kazachstane?

Dar niekada Lietuvos himno žodžiai nebuvo tokie prasmingi, turtingi ir tiek jausmų sukeliantys. Jo skambėjimas iškilus kryžiui, giedojimas visiems ištreptiems ir nesugrįžusiems, visiems, kurių kapų nepavyko surasti, bet stengiantis išsaugoti jų svarbius, reikšmingus darbus vardan Lietuvos – tikrai labai jautrus momentas. kažkas ten viduj visai kitaip sukirba, visai kitaip myli ir vertina, kažkas ten tamsumas prašalina. Ir visos komandos apkabinimas, vėliavų išskleidimas, balsai ir spindinčios akys būdavo nudirbto prasmingo darbo vainikavimas. Neįmanoma turbūt paaiškinti, kas tuo metu dėjosi kiekvieno mūsų galvose ir širdyse, bet tai buvo neapsakomai gražūs, taurūs ir stiprūs jausmai.

Širdis pilna nuo gerumo vienas kitam, nuo harmoningo dainų skambesio, nuo istorijų, kurių tikrai daug sužinosime sugrįžę į Lietuvą. Užtenka pažvelgti į akis, ir jauti, kad jaučiame tą pačią meilę ir gerumą, užtenka pažvelgti į akis, ir dainuoja siela.

Antrasis kryželis į nakties dangų iškilo Mamočkine. Mamyčių kapinaitėse. Tai stipriausia energetiškai vieta, kuri dvelkia tokia baisia beprasmybe, bet ten sudainuoti, suliūliuoti, švelniai, tyliai dainas groti buvo mano malda už juos, visas pasaulio žiaurumą patyrusias nekaltas sielas. Ir vėl kaupiasi ašaros, už viską, kas buvo, ko niekad nebus...

Čia dar niekas nebaigta. Dar daug galime nuveikti, kad atmintį išsaugotumėm, kad nepranyktų kapai, kad neišnyktų istorijos, kad ilgai mūsų kartos atmintų, kiek stipriai kovojo mūsų šeimos dėl Lietuvos laisvės. Vėl susitikom su komanda, vieningai užgiedojome tautinę giesmę, vėl džiaugėmės vieni kitais, dalinomės šiluma, kelionių įspūdžiais, jautėm, kad dar daug jausmų ir minčių nepasakyta. Leisime joms susidėlioti, leisime joms skristi namo.

2018.07.29 PAKELIUI NAMO

Sumišusios mintys ir jausmai, laimė buvimo kartu, džiaugsmas, išsiskyrimo nelaukimas, sugrįžimo į realybę suvokimas, lėtas ir greitas skrydis namo, perkalbant labiausiai įsiminusius momentus. Turbūt ne vienam iš mūsų tai nebuvo nufilmuota ar nufotografuota ir tik mums suprasti, kaip tuo metu

jautėmės. Kiek daug laimės ir liūdesio ašarų kiekvienas nubraukėm, kiek viduje išgyvenimų ir vertybių, ir prisiminimų užvirė, kiek žodžių ir minčių liko nepasakyta. Atrodo grįžtame kitokie – šilkiniai, mielesni, susibičiuliavę iki gyvenimo galo, patyrę kartu tai, ko niekas daugiau nesupras. Ekspedicija baigėsi – teprasideda misija. Laukiu kada susigulės mintys, kada dar daugiau apie tai perskaitysiu, suprasiu ir dar sustiprinsiu savo tikėjimą tuo, ką kartu padarėm. Suradom ~117 kapų, iš jų sutvarkėm 62 (vien Šiaurės grupė). Kaip neįtikėtina atrodo, ir kaip realu, kad pasaulio ir žmonių žiaurumas tiek žmonių atvijo į Kazachstaną, tiek sudaužė likimų, tiek daug žmonių atgulė svetimoje žemėje. Jaučiu, kad niekada nesuprasiu, kaip jautėsi jie ir jų artimieji, bet taip pat jaučiu, kad emocijas, gilius išgyvenimus puikiai galėsim perteikti ateities kartoms. Koks nuostabus metas dar laukia su tokiais motyvuotais, sėkmingais ir laimingais žmonėmis. Tikiu, kad galėsim kartu daug ką pakeisti. Galbūt todėl ši komanda ir buvo tokia stipri, kad esame nuoširdūs, paprasti, mylime tai, ką darome visa širdimi, ir mums šiuo metu reikalinga ne keistis, o keisti. Svarbiausios ir prasmingiausios pamokos man visada yra žmonės. Kiekvieno jų istorija, entuziazmas, branda, mintys, indėlis darbais ir idėjomis. Taigi kiekvienas komandos narys yra tarsi 24 skirtingos bet labai stiprios ir gražios pamokos.

Ir dar daug ašarų nutekės klausantis mūsų surastų žmonių istorijų. Gera. Ilgu. Stipru. Laukia naujas labai prasmingas kelias. Man labai, labai patinka lipti į kalnus, bet šitas kalnas darbų, kurį nudirbom, buvo pats įspūdingiausias, ir nuo jo labai, labai gražūs horizontai atsiveria. Myliu, kai tai pagimdo naujas svajones.